

DOMNIA LUI BUREBISTA ÎN OPERA LUI STRABO

Realizarea unității marelui stat geto-dacic în timpul lui Burebista a constituit un moment de seamă în istoria relațiilor politice din lumea antică de la mijlocul secolului I-ii î.e.n. Geto-dacii, conduși de Burebista, deveniseră acum pericolul cel mai de temut pentru Imperiul Roman. Firește, evenimentele din timpul său și-au găsit reflectarea în operele istoricilor greci și romani și în unele inscripții. În afara unor izvoare din care doar prin deducții interpretabile se poate presupune că e vorba de perioada lui Burebista, există trei surse în care se atestă fără echivoc momente din politica marelui rege. Una din acestea (inscripția lui Akornion) a constituit deja obiectul acestei rubrici (vezi vol. XIX „Studii și articole de istorie“, p. 91—94), așa că nu vom mai reveni asupra ei. Alt izvor îl constituie opera lui Jordanes (scriitor roman din secolul al VI-lea e.n., de origine gotă) care, deși vorbește destul de amplu despre geți în timpul lui Burebista, reclamă în folosirea lui o deosebit de prudentă critică, datorită evidentelor exagerări la care apelează, precum și a impreciziei multora din informațiile sale. Rămîne opera geografului grec Strabo (63 î.e.n. — 19 e.n.) intitulată *Geografia*, care în cartea a VII-a cuprinde prețioase știri (deși sumare) despre domnia lui Burebista. În plus, informațiile sale prezintă avantajul de a fi scrise de un om care a fost, în parte, contemporan cu evenimentele pe care le istorisește. Multe din informațiile sale se confirmă și prin alte surse, ceea ce ne permite să-l utilizăm cu încredere ca izvor istoric.

TEXTUL

VII, 3, 11. Lăsînd la o parte trecutul îndepărtat al geților, întîmplările din vremea noastră¹ sînt următoarele : ajungînd în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese², getul³ Burebista l-a înălțat atît de mult prin exerciții, abținere de la vin (cumpătare) și ascultare față de porunci⁴, încît, în cîtiva ani, a făurit un stat puternic⁵ și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine⁶. Ba încă a ajuns să fie temut și de romani. Căci trecînd plin de îndrăzneală Dunărea⁷ și jefuind Tracia — pînă în Macedonia și Iliria⁸ —, a pustiit pe celții care erau amestecați cu tracii și ilirii⁹ și a mimicit pe de-a întregul pe boii aflați sub conducerea lui Critasiros și pe taurisci¹⁰. Spre a ține în ascultare poporul, el și-a luat ajutor pe Deceneu... [care] susținea că tălmăcește voința zeilor¹¹. Ba încă de un timp fusese socotit și zeu... Ca o dovadă pentru ascultarea ce i-o dădeau [geții], este și faptul că ei s-au

lăsat înduplecați să taie vița de vie și să trăiască fără vin¹². Cît despre Burebista, acesta a pierit din pricina unei răskoale¹³, mai înainte ca romanii să apuce a trimite o armată împotriva lui¹⁴. Urmașii acestuia la domnie s-au dezbinat, fărîmițînd puterea în mai multe părți¹⁵... Astfel de împărțiri sînt vremelnice și se schimbă cînd într-un fel, cînd într-altul¹⁶.

VII, 3, 12... „Neamul geților, care se înălțase atît de mult sub Burebista, a decăzut [apoi] cu totul din pricina dezbinărilor lăuntrice și din pricina romanilor¹⁷. Totuși, ei sînt încă în stare și astăzi să trimită la luptă 40.000 de oameni¹⁸“.

VII, 3, 13. ....„Cît despre geți și daci, după ce numărul lor crescuse neînchipuit de mult, într-atît încît puteau să trimită la luptă pînă la 200.000 de oameni, ei s-au împuținat și au ajuns în zilele noastre cam la vreo 40.000¹⁹...“.

(Traducerea urmează pe cea publicată în *Izvoare privind Istoria României*, I, Ed. Acad. 1964, p. 237, 239, 241).

COMENTARIU ISTORIC

1. Expresia aceasta arată în mod clar că autorul era contemporan cu evenimentele pe care le istorisește.

2. Aceste conflicte intertribale sînt specifice pentru o societate aflată în stadiul democrației militare, așa cum era lumea geto-dacică înaintea unificării realizată de Burebista. Conflictele se produceau, în scopuri de jaf și cucerire, atît între triburi de același neam, cît și cu triburi de altă origine.

3. Desemnarea lui Burebista drept get i-a făcut pe unii istorici (în special Radu Vulpe) să creadă că centrul puterii acestuia se plasa inițial în Cîmpia Munteniei și de abia după aceea s-a transferat în Transilvania, în zona dacică. Dar, așa cum au arătat Constantin și Hadrian Daicoviciu, folosirea numelui de get este o practică curentă la autorii greci, pentru a-i desemna pe locuitorii Daciei, după cum cei latini îi desemnau sub numele de daci. În acest caz, centrul puterii lui Burebista, de unde pornește el unificarea, se poate plasa încă de la început în Transilvania.

4. Burebista a căutat să imprime un caracter centralizat statului său, bazat pe supunerea diferitelor formațiuni locale față de o conducere unică. De asemenea, avînd în vedere și obiectivele politice externe, de respingere a pericolelor roman și celtic, Burebista a imprimat și un caracter militar statului său, supunînd pe bărbații apti de a purta arme la continue exerciții militare. Măsuri severe s-au luat și pentru introducerea unei vieți cumpătate în rîndul popoului, în felul acesta asigurîndu-se și disciplina (vezi și nota 12).

5. Înfăptuirile lui Burebista sînt cu atît mai remarcabile cu cît au fost realizate într-un interval scurt. Cei mai mulți istorici consideră că distrugerea celților, supunerea cetăților grecești, unificarea triburilor din Dacia au fost realizate în circa 10 ani (60—50. î.e.n.). Aceasta dovedește că Burebista a fost un geniu politic și militar.

6. Statul său se întindea de la Dunărea Panonică pînă spre Crimeea și din Slovacia și din Carpații Păduroși, pînă la Munții Balcani. În afară de geto-daci, în statul său se aflau și alte triburi tracice, precum și celți, greci, bastarni, sciți, sarmați și iliri.

7. Pînă la apariția romanilor la Dunăre, fluviul nu constituise un hotar între populațiile de pe ambele sale maluri. În secolul al V-lea Herodot (IV, 93) ne spune că geții locuiau și de o parte și de alta a fluviului. Cu ocazia expediției din 335 a lui Alexandru Macedon la Dunăre îi găsim pe geți ajutîndu-i pe tracii de la sud de fluviu. Și după formarea provinciilor romane sud-dunărene, geto-dacii nu s-au împăcat cu situația și au continuat să lupte pentru independența lumii tracice, pînă cînd Traian a reușit să-i supună definitiv și pe ei.

8. Acestea sînt campaniile din ultima perioadă a domniei, cînd Burebista intervine tot mai energic în problemele Peninsulei Balcanice (vezi și solia lui Akornion pe lîngă Pompei). În afară de Strabo (VII, 3, 5), și istoricul Suetonius (*Caesar*, XLIV, în : *Viețile celor 12 Caesar*i, București, 1958, p. 25) ne informează despre intenția lui Caesar, care voia „...să oprească expansiunea dacilor, care se întinseseră în Pont și în Tracia“.

9. E vorba de celtii aflați la sud de Dunăre, cam prin Serbia de astăzi.

10. Acestea sînt triburi celtice care, din jurul anului 300, se aflau la vest de Dacia, prin Panonia și Slovacia, unde ocupaseră teritorii care odinioară aparținuseră dacilor. Ei amenințau mereu să pătrundă tot mai adînc în teritoriile dacilor, ceea ce a determinat riposta energică a lui Burebista. Cele două neamuri celtice au fost definitiv alungate de lîngă hotarele Daciei. Acțiunea s-a petrecut în jurul anilor 60 î.e.n., după cum a demonstrat M. Macrea.

11. Este pasajul cel mai edificator, care arată rolul religiei într-un stat bazat pe exploatare. Deceneu, în calitatea sa de preot suprem, l-a ajutat pe Burebista în toate acțiunile sale, fiind investit și cu titlul de vice-rege. El nu se ocupa numai cu problemele religioase, ci, evident, și de cele politice.

12. Deși acțiunea pare hazlie și oarecum neverosimilă, ea a fost totuși posibilă în condițiile unei societăți centralizate, în care monarhul avea puteri discreționare (H. Daicoviciu, *op. cit.*, Cluj, 1972, p. 65—66 și nota 52).

13. Nobilimea dacă separatistă, nemulțumită probabil de politica centralizatoare a lui Burebista, la aflarea știrii despre asasinarea lui Caesar la Roma, a considerat că pentru moment pericolul extern din partea romanilor era îndepărtat și, în consecință, a hotărît că și realizatorul unificării Daciei trebuie înlăturat.

14. Pasajul se referă la faptul că armata deja concentrată de Caesar în Ilyricum, împotriva dacilor, n-a mai apucat să intre în acțiune, datorită asasinării dictatorului roman.

15. Aceasta explică și cauza complotului împotriva lui Burebista, pornit tocmai de la tendințele separatiste ale unor foști conducători locali.

16. Pasajul ne arată că respectivele formațiuni nu erau decît niște uniuni de triburi, de un caracter trecător. Burebista reușise să realizeze o unitate politică, dar nu și una economică în cadrul vastului său stat, ceea ce de altfel a și dus la destrămarea lui.

17. Este o aplicare vie a principiului politicii romane : „divide et impera“ (= dezbină și stăpînește). Nu ar fi exclus ca și în asasinarea lui Burebista, Roma să fi avut un anume rol, dată fiind îngrijorarea pe care statul unitar al geto-dacilor o provoca imperiului.

18. Aici Strabo se referă, desigur, doar la forța militară a uneia din formațiunile în care se divizase statul lui Burebista după moartea acestuia (probabil nucleul din Munții Orăștiei, în care a urmat la tron Deceneu); vezi și nota urm.

19. Deși unii istorici au găsit exagerat numărul luptătorilor lui Burebista (C. Daicoviciu, *op. cit.*, p. 287), totuși cifra ni se pare plauzibilă, avînd în vedere că, mai tîrziu, Traian a pregătit, pentru a-i înfrunta pe dacii lui Decebal, o armată de circa 150.000—200.000 de oameni (C. Daicoviciu, *op. cit.*, p. 305). Or, resursele militare ale lui Decebal (care stăpînea un teritoriu mult mai mic decît al lui Burebista) erau evident mai reduse decît cele ale primului rege al Daciei.

INDICAȚII METODICE

Mărturiile lui Strabo pot fi introduse în lecție, după ce se vor explica succint condițiile apariției statului unificat la geto-daci și după ce se vor expune principalele coordonate ale politicii interne și externe a lui Burebista. Lectura comentată a textelor din Strabo va reliefa: 1) întinderea și puterea militară a statului lui Burebista; 2) organizarea sa internă, bazată pe o supunere absolută față de monarh; 3) rolul religiei în acest stat; 4) politica romană de extindere continuă a cuceririlor și riposta dacilor care au încercat să-și apere independența; 5) politica îngustă, separatistă, dusă de o parte a nobilimii.

Folosindu-se și inscripția lui Akornion, se poate încerca realizarea unei lecții, în care elevii din anul al IV-lea de liceu să fie direct antrenati în predare. Pentru aceasta e necesară multiplicarea celor două texte într-un număr suficient de exemplare, astfel ca elevii, sub îndrumarea continuă a profesorului, să încerce să afle direct din izvoare, prin interpretare, principalele probleme. Folosirea concomitentă, atît a hărții Daciei, cît și a celei a Imperiului Roman, este absolut necesară, pentru a se înțelege politica de anvergură desfășurată de Burebista. În finalul lecției, profesorul trebuie să sublinieze încă odată principalele idei care s-au desprins din comentarea izvoarelor istorice.

INDICAȚII BIBLIOGRAFICE

* * * *Istoria României*, vol. I, 1960, p. 286—288 (C. Daicoviciu).

Din istoria Dobrogei, vol. I, 1965, p. 282—290 (D. M. Pippidi); vol. II, 1968, p. 27—31 (R. Vulpe).

H. Daicoviciu, *Dacii*, 1972, p. 108—167; *Idem*, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972, p. 55—91.

M. Macrea, *Burebista și celții de la Dunărea de mijloc*, în „*Studii și cercetări de ist. veche*”, VII, 1—2, 1956, p. 119—136.

R. Vulpe, *Deceneu, sfetnicul apropiat al lui Burebista*, în „*Magazin istoric*”, iunie 1970, p. 60—65.

N. Gostar, *Sur la résidence du roi dace Burebista*, în „*Anale Șt. ale Univ. „Al. I. Cuza”*, Iași, secț. III a, Istorie, t. XVI, fasc. 1, 1970, p. 57—66.